

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 4 april 1946 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

Genom en den 8 mars 1946 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 153, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

Härigenom förordnas som följer.

Den uteslutande rätt som enligt lagen om rätt till litterära och musikaliska verk tillerkänts författare till sådant verk skall, i den mån rätten enligt bestämmelserna i nämnda lag skolat upphöra något av åren 1942—1951, gälla intill utgången av år 1952; dock skall vad nu sagts ej medföra förlängning av den skyddstid som angives i 32 § 1).

Vad i 30 § nämnda lag eller i författning, som utfärdats med stöd av samma paragraf, finnes föreskrivet om tillämpligheten av lagens bestämmelser skall gälla jämväl stadgandet i första stycket.

Genom denna lag upphäves lagen den 30 juni 1942 (nr 510) om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära verk.

Nya lagen har ej avseende å framförande av musikaliskt verk före den 1 januari 1947.

I egenskap av *arvingar efter August Strindberg* ha Karin Smirnoff, född Strindberg, Kerstin Strindberg, Anne-Marie Wyller, född Strindberg, Astrid Hector, Olga Strindberg, Clarence von Philp och Erik Strindberg i en den 18 december 1945 dagtecknad skrivelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för förlängning av skyddstiden för rätt att offentligen föredraga skrift eller muntligt föredrag, uppföra dramatiskt eller mi-

miskt verk samt medelst kinematografi offentligen framföra eller genom radio utsända dylikt verk. Vidare har *styrelsen för musikaliska akademien* i en den 27 december 1945 dagtecknad skrivelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i ändamål att — i avvaktan på resultatet av pågående utredning — skyddstiden för musikaliska verk måtte utsträckas genom provisorisk lagstiftning förslagsvis till och med år 1952.

En närmare redogörelse för innehållet i ovannämnda framställningar finnes intagen å s. 6—8 i propositionen. Till denna redogörelse hänvisar utskottet.

Gällande bestämmelser om författares befogenheter återfinnas i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk. I 1 § uppräknas de verk, som skyddas enligt lagen. Till dessa verk höra bl. a. skrift, muntligt föredrag och musikaliskt verk. I 2 § angivas de huvudsakliga befogenheter som lagen förlänar upphovsmannen till ett skyddat verk. Där stadgas, att författare äger — med vissa inskränkningar, som angivas i lagens 9—12 och 14 §§ — uteslutande rätt att genom tryck, fotografi eller på annat sätt mångfaldiga sitt verk, att offentligen föredraga skrift eller muntligt föredrag, utföra musikaliskt verk eller uppföra dramatiskt eller mimiskt verk samt att medelst kinematografi offentligen framföra eller genom radio utsända sitt verk. Till mångfaldigande hänföres jämväl att överföra ett verk på mekaniskt tal- eller musikinstrument eller på vals, platta, band eller annan till dylikt instrument hörande inrättning. Där ett sålunda överfört verk genom instrumentet återgives, anses detta såsom föredragande eller utförande av verket. Enligt 3 § omfatta författares nu återgivna befogenheter jämväl verket i översättning eller bearbetning. Beträffande tiden för det skydd som lagen sålunda förlänar stadgas i 20 §, att författares rätt skall vara gällande intill utgången av trettionde året efter det, under vilket författaren avlidit.

Lagen trädde i kraft den 1 januari 1920. Den äger tillämpning jämväl på verk som tillkommit dessförinnan. Från sistnämnda regel stadgas dock vissa undantag. Sålunda ha förut gällande skyddstider föranlett särbestämmelser för äldre verk. Enligt den sista lydelsen av lagen den 10 augusti 1877 angående äganderätt till skrift — som upphävdes genom 1919 års lag — varade författares rätt att mångfaldiga skrift och musikaliskt arbete intill femtio år efter författarens död och hans rätt att offentligen uppföra dramatiskt eller musikaliskt-dramatiskt arbete intill trettio år efter samma tidpunkt. Bland övergångsbestämmelserna till 1919 års lag stadgas under 32 § 1), att den enligt 1877 års lag författare tillerkända rätten att mångfaldiga skrift, musikaliskt verk samt teckning eller avbildning av visst slag skall, när författaren avlidit före ikraftträdandet av 1877 års lag, vara gällande intill utgången av år 1927. I fråga om verk av annan författare, vilket utgivits före den 1 januari 1920, skall enligt samma lagrum den rätt som nu sagts gälla intill utgången av femtionde året efter det, under vilket författaren avlidit.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 oktober 1938 har tillsatts

en kommitté, benämnd auktorrättskommittén, för att inom justitiedepartementet verkställa utredning rörande revision av gällande författningar om rätt till litterära och musikaliska verk samt verk av bildande konst ävensom angående ny lagstiftning om andra närstående andliga rättigheter. Denna kommitté, som enligt sina direktiv skall samarbeta med representanter för övriga nordiska länder för att undersöka möjligheterna till en gemensam nordisk lagstiftning på detta rättsområde, har till följd av de utrikespolitiska förhållandena kunnat bedriva sitt arbete endast i mycket begränsad omfattning.

Frågan om skyddstidens längd aktualiserades genom en den 17 november 1941 dagtecknad framställning av *August Strindbergs arvingar*, däri hemställdes att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande av en lagändring, varigenom uppföranderätten till dramatiska arbeten och rätten att mångfaldiga tryckt skrift, som utkommit före den 1 januari 1920, helt likställdes och sålunda skulle gälla intill femtionde året efter det, under vilket författaren avlidit. Framställningen föranleddes av att jämlikt övergångsbestämmelserna till 1919 års lag skyddstiden för uppförande av Strindbergs dramatiska arbeten skulle utgå med utgången av år 1942, medan rätten att trycka och utgiva hans verk var skyddad ytterligare tjugu år. Under återopande av arvingarnas framställning hemställdes vid 1942 års riksdag i en inom första kammaren väckt motion (nr 173) av herr *Holmbäck*, att riksdagen ville för sin del antaga ett vid motionen fogat lagförslag, enligt vilket författare till skrift tillerkänd befogenhet, som enligt 1919 års lag skulle gälla intill utgången av något av åren 1942—1946, skulle vara gällande intill utgången av år 1947. I anledning av motionen anhöll riksdagen i skrivelse den 30 maj 1942, nr 289, att Kungl. Maj:t ville på grundval av det vid motionen fogade lagförslaget låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag om en provisorisk förlängning av skyddstiden för sådana litterära verk, som tillkommit före den 1 januari 1920.

Frågan upptogs i proposition till riksdagen samma år (nr 363).

I enlighet med propositionen, som bifölls av riksdagen, har i lag den 30 juni 1942 om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära verk stadgats, att den uteslutande rätt att offentligen föredraga skrift eller muntligt föredrag, uppföra dramatiskt eller mimiskt verk samt medelst kinematografi offentligen framföra eller genom radio utsända dylikt verk, varom stadgas i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk, skall, om rätten eljest skulle upphöra vid utgången av något av åren 1942—1946, vara gällande intill utgången av år 1947. Vidare har i 1942 års lag stadgats bl. a. att, om överlåtelse av sådan rätt, som här avses, ägt rum före den 1 juli 1942, överlåtelsen ej skall gälla för tid med vilken rätten blivit förlängd.

Yttranden över de av Strindbergs arvingar och musikaliska akademiens styrelse gjorda framställningarna ha efter remiss inkommit från auktorrättskommittén, statens biografbyrå, styrelsen för Kungl. teatern, styrelsen för Kungl. dramatiska teatern, aktiebolaget radiotjänst, Sveriges författareförening,

svenska bokförläggareföreningen, föreningen svenska tonsättare, föreningen svenska tonsättares internationella musikbyrå, Stim, u. p. a., föreningen svenska kompositörer av populärmusik, Skap, u. p. a., svenska musikförläggareföreningen, aktiebolaget svensk filmindustri samt folkbildningsförbundet.

I samtliga yttranden har en provisorisk förlängning av skyddstiden för litterära och musikaliska verk i enlighet med framställningarna av Strindbergs arvingar och musikaliska akademiens styrelse tillstyrkts eller lämnats utan erinran, därvid dock aktiebolaget svensk filmindustri hemställt att vissa av bolaget angivna synpunkter borde beaktas.

En redogörelse för innehållet i de angivna yttrandena finnes intagen å s. 9—15 i propositionen. Härtill hänvisar utskottet.

Vid remiss till lagrådet av inom justitiedepartementet upprättat lagförslag i ämnet anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, bland annat följande.

»På sätt framgår av den lämnade redogörelsen har i vårt land skyddstiden för rätten att mångfaldiga och offentligen framföra litterära och musikaliska verk genom 1919 års lag begränsats till trettio år från utgången av det år då författaren avlidit. Rätten att mångfaldiga före den 1 januari 1920 utgivna verk varar dock i femtio år efter författarens död. För rätten att offentligen framföra sådant äldre verk gäller däremot i enlighet med den angivna huvudregeln en skyddstid av trettio år från samma tidpunkt. I alla våra nordiska grannländer liksom i så gott som samtliga övriga till Bernkonventionen anslutna länder torde skyddstiden för litterära och musikaliska verk vara bestämd till femtio år.

Under senare tid ha röster höjts för att även i Sverige införa— eller rättare återgå till — den femtioåriga skyddstiden, varigenom vi alltså skulle ansluta oss till den internationella utvecklingen på detta rättsområde. Frågan om en sådan utsträckning av skyddstiden utgör ett av de många spörsmål, som auktorrättskommittén har att utreda. På grund av de förhållanden, som under kriget rått i våra grannländer, kan emellertid kommitténs arbete, som åsyftar att få till stånd en gemensam nordisk lagstiftning, icke slutföras under den närmaste framtiden.

I avbidan på resultatet av sistnämnda utredning förlängdes genom provisorisk lag den 30 juni 1942 skyddstiden för rätten att framföra vissa litterära verk, vilkas skydd i detta hänseende eljest skulle ha utgått under åren 1942—1946, intill utgången av år 1947. Såsom den lämnade redogörelsen visar för- anleddes den provisoriska lagen av att uppföranderätten till August Strindbergs dramatiska verk skulle ha blivit fri med utgången av år 1942, därest skyddstiden icke förlängts. Till stöd för den tillfälliga förlängningen anfördes särskilt, att om uppföranderätten till Strindbergs skådespel bleve fri, skulle, i varje fall intill dess en allmän reform av auktorrätten kunde genomföras, det icke finnas något rättsligt skydd mot att dessa verk framfördes på scenen i vanställt skick. Det framhölls vidare, att Strindbergs efterkommande levde

under bekymmersamma ekonomiska villkor och att bortfallandet av de inkomster, som uppförandet av hans verk lämnade, skulle bereda dem stora svårigheter. Det ansågs vidare angeläget förhindra att — för den händelse Sverige överginge till den i grannländerna gällande principen om en femtio-årig skyddstid — en lucka uppstode genom att en skyddstid utginge som efter något eller några år skulle ha förlängts med ytterligare tjugu år.

När skyddstiden för de med 1942 års lag avsedda auktorrättigheterna förlängdes till utgången av år 1947, förutsattes, att auktorrättskommitténs förslag till revision av lagstiftningen om litterära och musikaliska verk inom nämnda tid skulle hinna framläggas och lagfästas. Då så på grund av kriget icke kunnat ske, synas de skäl som motiverade 1942 års lagstiftning påkalla en ytterligare, provisorisk förlängning av skyddstiden. Strindbergs arvingar leva alltjämt, enligt vad utredningen giver vid handen, i mindre goda ekonomiska förhållanden och äro för sin försörjning i väsentlig mån beroende av den avkastning som uppföranderätten till hans verk kan lämna.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner jag mig böra tillstyrka en provisorisk lagstiftning om ytterligare förlängning av skyddstiden för de med 1942 års lag avsedda auktorrättigheterna. Förlängningen bör, såsom auktorrättskommittén förordat, lämpligen avse en ny femårsperiod eller till och med utgången av år 1952. Det torde kunna förutsättas, att kommitténs arbete dessförinnan hinner slutföras och prövas av statsmakterna.

1942 års provisoriska lagstiftning begränsades såsom förut nämnts till litterära verk. Anledningen till att lagstiftningen icke inbegrep jämväl musikaliska verk torde närmast ha varit, att tillvaratagandet av de svenska kompositörernas rätt då ännu icke fått en ur allmän synpunkt fullt tillfredsställande organisatorisk reglering. Sedan dess har emellertid Kungl. Maj:t fastställt nya stadgar för den av svenska kompositörer för tillvaratagandet av kompositörernas intressen bildade sammanslutningen Stim. I enlighet med dessa stadgar har Kungl. Maj:t förordnat ordförande och ytterligare två ledamöter i Stims styrelse, och genom detta inslag från det allmännas sida i ledningen för Stim torde, såsom styrelsen för musikaliska akademien framhåller, garantier ha skapats för en rimlig prissättning vid offentligt utförande av musikverk i Sverige. På grund härav och då det i och för sig är önskvärt att upphovsmän till verk på litteraturens och musikens område erhålla skydd i lika mån, torde den nya provisoriska lagstiftningen böra omfatta icke blott litterära utan även musikaliska verk. Den olikhet som nu råder är ägnad att framkalla egendomliga och stötande konsekvenser, t. ex. om kompositör och textförfattare till ett musikdramatiskt eller annat musikaliskt verk med underlagd text är en och samme person.

En utsträckning av skyddstiden för musikaliska verk kan för övrigt antagas underlätta utgivandet och därmed även spridningen och framförandet av inhemska musikaliska verk. Genom att förläggaren erhåller del i de från Stim utgående ersättningarna underlättas nämligen utgivandet från trycket eller annat mångfaldigande av sådana verk. En utsträckning av skyddstiden skulle även bliva ett välbehövt stöd åt upphovsmännens efterlevande. Det

är anledning framhålla, att den trettioåriga skyddstiden snart utgår för de verk som skapats av vår måhända främste romanskomponist, Emil Sjögren. Denne avled år 1918 och utföranderätten till hans verk skulle följaktligen, om en förlängning av skyddstiden icke sker, bliva fri med utgången av år 1948. Enligt vad musikaliska akademiens styrelse upplyst är den inkomst, som Sjögrens änka nu uppbär för framförandet av hans verk, av väsentlig betydelse för henne och hennes hängivna arbete för att hålla vid makt och sprida kunskapen om och intresset för makens verk.

För vinnande av full likställighet är det också ett önskemål att den nya provisoriska lagstiftningen får avse även rätten att offentligen utföra de musikaliska verk, beträffande vilka skyddstiden — genom att de icke omfattades av 1942 års lag — utgått under åren 1942—1945 eller komme att utgå med utgången av år 1946. Ett sådant återupplivande av skyddet för vissa musikaliska verk är icke utan sina betänkligheter. Emellertid är det icke fråga om att återuppliva rätten att mångfaldiga verken, ty denna rätt gäller beträffande de äldre verk, om vilka nu är fråga, enligt övergångsbestämmelserna till 1919 års lag i femtio år. Det är sålunda endast utföranderätten som för vissa verk upphört att vara upphovsmannens ensamrätt och som nu skulle återfå denna karaktär. Såsom musikaliska akademiens framställning giver vid handen skulle ett återupplivande av skyddet för rätten att utföra de musikaliska verk, som sist nämnts, vara av betydelse för de efterlevande till de år 1914 avlidna kompositörerna Tor Aulin och Hugo Bedinger. Den senares änka åtnjuter sedan flera år understöd från föreningen svenska tonsättare. Jag vill erinra om att genom 1919 års lag infördes skydd för äldre verk i flera hänseenden där skydd ej förut åtnjutits. En sådan åtgärd som jag nu ifrågasatt är sålunda icke någon principiell nyhet.

Den nya provisoriska lagen bör i enlighet med det anförda avse en förlängning av skyddstiden för litterära och musikaliska verk i de fall, då skyddet jämlikt bestämmelserna i 1919 års lag utgått eller komme att utgå under något av åren 1942—1951. 1942 års lag kan i så fall upphävas i samband med den nya lagens utfärdande.

Antagandet av nu ifrågavarande provisoriska lag bör icke anses föregripa ställningstagandet vid en kommande mera definitiv lagstiftning.

Ett spørsmål som påkallar särskild uppmärksamhet är, vilka av författarens befogenheter som en ny provisorisk lag bör omfatta. 1942 års lag avsåg endast utföranderätten, enär rätten att mångfaldiga var skyddad enligt övergångsbestämmelserna till 1919 års lag. Vid en förlängning av den provisoriska lagstiftningen till och med år 1952 märkes emellertid, att skyddstiden för rätten att mångfaldiga sådana efter den 1 januari 1920 utgivna verk, vilkas författare avlidit år 1920 eller 1921, enligt bestämmelserna i 1919 års lag utgår med utgången av trettionde året efter det år då författaren avlidit eller alltså med utgången av år 1950 eller 1951. Det kan givetvis icke vara lämpligt att skyddet för rätten att offentligen framföra sådana verk förlänges utan att samtidigt jämväl skyddet för rätten att mångfaldiga dem utsträcker. Man kan möjligen invända, att förlängningen av skyddstiden med hänsyn till nu berörda förhållande bort tills vidare begränsas till att avse allenast de litte-

rära och musikaliska verk, beträffande vilka skyddet för rätten att offentlig framföra desamma utgår med utgången av år 1949 och beträffande vilka skyddet för rätten att mångfaldiga dem enligt övergångsbestämmelserna varar ytterligare tjugu år. Detta har emellertid icke ansetts lämpligt, enär det icke kan med säkerhet förutses att revisionen av lagstiftningen på auktorrättens område hinner slutföras redan före år 1950. Övervägande skäl synas i stället tala för att den nya provisoriska lagstiftningen — i motsats till 1942 års lag — får avse även rätten att mångfaldiga verk, i den mån denna icke redan är skyddad enligt övergångsbestämmelserna till 1919 års lag. Någon olägenhet härav torde icke kunna befaras.

För att tillförsäkra författarens efterkommande hela vinsten av skyddstidens förlängning stadgades i 1942 års lag att en tidigare överlåtelse av författarrätt icke skulle omfatta den tid, med vilken rätten genom nämnda lag förlängdes. Om skyddstiden nu ytterligare förlänges, torde knappast finnas skäl att under alla förhållanden fränkänna en efter tillkomsten av 1942 års lag företagen överlåtelse verkan i vad överlåtelsen avser tid efter utgången av år 1947. Med hänsyn till statsmakternas tillmötesgående genom 1942 års lag kunna parterna vid överlåtelsen ha räknat med att den trettioåriga skyddstiden före sistnämnda tidpunkt skulle komma att ånyo förlängas och träffat avtal i enlighet härmed. När så är fallet, skulle det vara stötande, om överlåtelsen icke skulle kunna göras gällande. Beträffande de musikaliska verken, vilka ju icke omfattades av 1942 års lag, är förhållandet icke detsamma. Det skulle för deras del med samma fog som vid tillkomsten av 1942 års lag kunna meddelas en övergångsbestämmelse av nyssnämnd innebörd. Jag har likväl ansett det onödigt att meddela någon sådan bestämmelse. Om parterna ej nämnt något om förlängd skyddstid, torde nämligen avtalet, även utan stöd av uttryckligt stadgande, böra tolkas så, att det gäller allenast för den skyddstid som var gällande vid avtalets ingående. Och för det fall att kompositören verkligen avsett att upplåta rätt till sitt verk för en eventuellt förlängd skyddstid, torde det ur hans synpunkt saknas anledning att fränkänna avtalet laga verkan. Att överlämna frågan åt en tolkning av förekommande avtal synes vara att föredraga framför en sådan ovillkorlig bestämmelse som den i 1942 års lag upptagna, vilken också synes ha vållat vissa olägenheter.

Den föreslagna utsträckningen av skyddstiden måste på grund av Bernkonventionen erhålla samma internationella giltighet som 1919 års lagstiftning. Den förmån som härigenom beredes utländska intressenter motsvaras i princip av samma förmåner för svenska författare (komponister inbegripna) i utlandet. Dessa förmåner ha, på grund av det internationella samarbetet, efter hand fått allt större betydelse, ehuru förmånerna under det andra världskriget självfallet i hög grad reducerats eller, beträffande många länder, helt uteblivit. En föreskrift i nu nämnda hänseende torde, på samma sätt som skedde i 1942 års lag, böra upptagas i lagtexten.

Aktiebolaget svensk filmindustri har i sitt yttrande berört ett speciellt spörsmål rörande upplåtelse av rätt till filmatisering av verk, därvid bolaget uttalat att en enda avgift borde utgå för inspelningen och förevisningen av film.

Denna fråga torde icke böra behandlas i detta sammanhang. Jag förutsätter att den kommer att prövas av auktorrättskommittén.»

I anledning av en av *lagrådet* framställd anmärkning ha slutbestämmelserna i förslaget ändrats.

Frågan om revision av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk är för närvarande föremål för utredning av auktorrättskommittén. Enligt direktiven skall denna undersöka möjligheterna för en gemensam nordisk lagstiftning på förevarande område. Till de problem som äro under omprövning hör även spörsmålet om en förlängning av den nu stadgade trettioåriga skyddstiden. I avbidan på resultatet av denna utredning förlängdes genom lag den 30 juni 1942 skyddstiden för rätten att framföra vissa litterära verk, för vilka skydd i detta hänseende eljest skulle ha utgått under åren 1942—1946, intill utgången av år 1947. Som skäl härför framhölls bland annat angelägenheten av att förhindra att — för den händelse Sverige överginge till den i grannländerna gällande principen om en femtioårig skyddstid — en lucka uppstode genom att en skyddstid utginge som efter något eller några år skulle ha förlängts med ytterligare tjugu år.

Utskottet.

På grund av rådande förhållanden beräknas den pågående utredningen icke kunna resultera i ny lagstiftning före utgången av år 1947. De skäl som motiverade 1942 års lagstiftning ha därför ansetts påkalla en ytterligare provisorisk förlängning av skyddstiden. Det genom förevarande proposition framlagda förslaget innebär en förlängning intill utgången av år 1952 av skyddstiden för de med 1942 års lag avsedda auktorrättigheterna. Därjämte avser förslaget en motsvarande förlängning av skyddstiden för musikaliska verk i de fall, då skyddet utgått eller komme att utgå under något av åren 1942—1951. Anledningen till att 1942 års lagstiftning icke inbegrep musikaliska verk torde bland annat ha varit, att tillvaratagandet av de svenska kompositörernas rätt då ännu icke fått en ur allmän synpunkt fullt tillfredsställande organisatorisk reglering. Numera torde saknas grund för att beträffande skyddstidens längd göra skillnad mellan litterära och musikaliska verk.

Utskottet, som finner sig kunna godtaga de av departementschefen åberopade skälen för den provisoriska lagstiftningen, har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. Härigenom har utskottet icke tagit ställning till frågan om en allmän förlängning av skyddstiden för litterära och musikaliska verk.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande proposition, nr 153, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 4 april 1946.

På första lagutskottets vägnar:

THORWALD BERGQUIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Bergquist, Wagnsson, Karl Emil Johanson, Westman, Ahlkvist, Löthner* och *Olofsson* samt fru *Sjöström-Bengtsson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Hedlund* i Östersund, *Olsson* i Mellerud och *Björling*, fru *Gustafson* samt herrar *Landgren, Gustafsson* i Lekåsa och *Ljungqvist*.
